

דף יב

- כ. מה הדין במקרים הבאים, בשגגה?
א. אכל חלב וחלב בהעלם אחד / בשתי העלמות.
ב. אכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחד.
ג. אכל חצי-כזית וחזר ואכל חצי-זית, ממין אחד / משני מינים / בהעלם אחד / בשני העלמות.
- א. אכל כזית חלב ועוד כזית חלב בהעלם אחד – אינו חייב אלא אחד. בשתי העלמות – חייב על כל אחד ואחד, שהעלמות מחלקות.
אכל שני חלבים משני תמחויין (= בתבשילים שונים), אפילו בהעלם אחד; לר' יהושע, חייב על כל אחד ואחד – שהתמחויים מחלקים.
להלכה אין תמחויין מחלקים, וכדעת רבי עקיבא (עפ"י רמב"ם שגגות ו, א).
- ב. אכל איסורים משמות שונים, אפילו בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד.
פיגול ונותר הרי הם מינים שונים לענין חיוב קרבן, הגם שהם אסורים בלאו משותף (עפ"י תוס'; רמב"ן שבת עא. ויש סוברים שיש בהם לאוין נפרדים).
- ג. אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית בהעלם אחד [ולא שהה ביניהם יותר מדאי, וכדלקמן], ממין אחד – חייב. משני מינים – פטור.
אכל בשתי העלמות, שהיתה לו ידיעה בינתים; לדעת חכמים פטור אפילו ממין אחד, ורבן גמליאל מחייב שלדעתו 'אין ידיעה לחצי שיעור'. רבינא אמר שמשנתנו סוברת כרבן גמליאל.
ההלכה כחכמים שיש ידיעה לחצי שיעור (רמב"ם שגגות ו, ח).
- היו שני החצאים (ממין אחד) משני תמחויין; נחלקו שתי הלשונות בגמרא בדעת ר' יהושע שתמחויין מחלקים, האם יש לפוטרו, או שמא לא אמר רבי יהושע אלא לחומרא, אבל לקולא – מצטרפים שני החצאים לחייב. (כאמור, להלכה פסק הרמב"ם בין לחומרא בין לקולא אין תמחויין מחלקים).
ברמב"ם משמע ששני חצאים מפיגול ונותר מצטרפים לחייב קרבן (ע' קרן אורה מעילה יז; אבי עזרי פסוה"מ יח, י).

דפים יב – יג

- כא. א. מהו שיעור משך הזמן של אכילה ושתייה, להתחייב עליהן משום מאכלות אסורים?
ב. האוכל אכלים טמאים ושותה משקים טמאים – כמה יאכל וישתה ויפסל גופו על ידין? מה הדין לענין טבילה באמצע אכילתו? מה דינה של מעוברת לענין זה?
ג. תינוק היונק חלב מאמו שנגעה בטמא-מת – האם נטמא גופו על ידי כן?
ד. מהם דיני טומאתם של הליחות והמשקים היוצאים מגוף הזב והזבה?
- א. איסורי אכילה שחייבים עליהם בכזית, שיעור משך אכילת כזית מהם לחייב הוא בכדי אכילת פרס (הלכה למשה מסיני היא. שו"ת הרא"ש טו, ב). שהה באכילתם יותר משיעור זה – פטור. רבי מאיר מחמיר ואומר אפילו אכל יותר מכדי אכילת פרס, משערים כאילו אוכל קליות זה אחר זה וחייב.

א. מפרש"י מבואר שלר"מ חייב אפילו הפסיק באכילה בינתים, אם אכל כשיעור שאלו נתפרד לפיכך דקים כקליות היה אוכלם ברצף. ומהרמב"ם בפירוש המשנה משמע שר"מ דיבר באופן שמאריך בלעיסתו ובבליעתו ולא הפסיק מלאכול, ואז אין שיעור למשך הזמן.

ב. הלכה כחכמים. ומשמע בגמרא שאפילו כשפירר המאכל כקליות ואכלו מעט מעט ברציפות, אם שהה באכילת כזית יותר מכדי אכילת פרס – פטור (עפ"י רמב"ם; לקוטי הלכות).

ג. פרס הוא שיעור סעודה ומידתו חצי ככר (עפ"י תוספתא נגעים ז; רש"י עירובין פב:). ונחלקו תנאים (בעירובין שם) אם שיעורו ארבע ביצים (וכן נקט רש"י) או שלש (וכן פסק הרמב"ם). והובאו שתי הדעות בשלחן-ערוך. ויש להחמיר בשל תורה, וכן לענין ספק ברכות (עפ"י משנ"ב). ונחלקו דעות הפוסקים בשיעור זמן אכילת פרס; י"א שהוא לא פחות מתשע דקות, יש אומרים פחות וי"א יותר, ויש סוברים שהוא כשתי דקות.

איסורי שתיה – ברביעית, ומבואר בגמרא שמשך זמן השתיה לענין שותה משקים טמאים הוא בכדי אכילת פרס.

דעת הרמב"ם שלענין שאר הלכות משערים בכדי שתיית רביעית. ויש מפרשים שהיא שיטת ר' אלעזר ופסק כמותו. ודעת הראב"ד, וכן נקט הגר"א לעיקר, שלעולם משערים שתיה בכדי אכילת פרס.

ב. גזרו חכמים על האוכל אכלים טמאים כחצי פרס שנפסל גופו ואסור באכילת תרומה וקדשים ובכניסה למקדש. והוא הדין לשותה רביעית משקין טמאים.

משמע מלשון התוס' שיש להימנע מלאכול אכלין טמאים אפילו בפחות מכשיעור – לכהן הבא לאכול תרומה או קדשים (עפ"י שפ"א. וע"ע כתר ישועה; חקרי לב או"ח מד; מגדים חדשים ברכות ה: ושבת יד.).

כל האכלין מצטרפים זה לזה לפסול את הגויה, וכל המשקים מצטרפים זל"ז. הסיקו [דלא כרבנא], ששיעור זמן אכילת חצי-הפרס, או שתית הרביעית – בכדי אכילת פרס.

אכל פחות מכשיעור זה – לא יטבול, שמא יחשוב שעלתה לו הטבילה ויאכל עוד וישלים לכשיעור וסבור שהוא טהור, ואינו יודע שאין טבילה אלא באחרונה.

נראה שאין בכלל זה אלא כשטובל מיד, אבל אם המתין בכדי אכילת פרס – ראשי לטבול, ששוב אין לחוש (עפ"י שפת אמת ועוד). ברמב"ם לא נמצא איסור טבילה.

התירו למעוברת לאכול פחות מכשיעור, ואפילו הרבה – מפני הסכנה. המעוברת אינה צריכה טבילה, גם באופן שהיא חייבת לאכול אחר כך תרומה וקדשים (עפ"י תוס'; רמב"ם שאה"ט ח, יג).

וכמה ראשונים פרשו שיש לה לאכול פחות פחות מכשיעור (עפ"י ר"ג ורמב"ן ועוד).

ג. תינוק היונק חלב מאמו שנגעה בטמא-מת, והרי היא ראשון לטומאה ואינה מטמאת אדם במגע – טהור. ולא נטמא משום אוכל אכלים טמאים, כי ספק אם ינק כשיעור (רביעית. רמב"ם. ואם אכל הוא – חצי

פרס. רש"י, ואפילו אם ינק כשיעור, אפשר שיש מתחילה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס, שאינו יונק בבת אחת.

מלבד זאת יש טעם נוסף לטהר; לרבי יוחנן – מפני שלא הוכשר החלב לקבל טומאה, ואפילו הדר מלוכלך בטיפה, אם הוא במפורש שלא לרצון אינו מכשיר. ע' ב'גליון' שברש"י. אך יש סוברים שלפי האמת גם אם הוא בניגוד לרצונו – מכשיר. עתוס' שבת קמד. חזו"א מכשירין א, ב-ג.

ד. תשעה משקין בזוב: זיעה, ליחה-טרחה, ורעי – טהורים מכלום. דמעת-עינו, דם-מגפתו, וחלב-אשה – מטמאים טומאת משקין ברביעית, שאינם נמנים על 'מעיינות הזב', לפיכך דינם כשאר משקים [הלכך אינם מטמאים אדם במגע].

א. החלב הבא לאכיל – דינו כאכל וטעון הכשר לקבלת טומאה כשאר משקים. (עפ"י רש"י ותוס'),

והחלב שאינו כאכל ודינו כמשקה – אינו מכשיר אלא לרצון, שלא כמעיינות (עפ"י תו"י).

ב. התוס' (כאן ובחולין פז: ור"י בתוס' פסחים יד. ד"ה דאיכא. וכ"כ הר"ש מכשירין ו) כתבו שמדין תורה אין

אלו משקים לטמא אלא מדרבנן, ולכן אינם מטמאים בפחות מרביעית (ולענין קבלת טומאה

בפחות מרביעית – ע' חזו"א מכשירין ט, ב).

ואילו מפשט דברי הרמב"ם (טומאת אוכלין ד, ב, י, א) משמע שהמשקין הללו מטמאים בכל שהן

(וכמש"כ החזו"א מכשירין ט, א), וכן מבורר בראב"ד (מטמאי משכב ומושב א, טז) [ורק לענין פסול גויה

אמרו ששיעורם ברביעית. עריב"א בתוס' פסחים שם].

ויש סוברים שכל משקים אינם מטמאים אלא ברביעית (ערש"י ע"ז לא רע"א ונדה נה: ד"ה טומאת

משקין; ריטב"א נדה לג: בתירוץ אחד).

רוקו, זובו, ומימי-רגליו – מטמאים טומאה חמורה (– אב הטומאה) בכל שהוא.

כב. א. מי שאכל אֶכְלִים טמאים או שתה רביעית יין ונכנס למקדש – מה דינו?

ב. השותה משקים משכרים מלבד יין; השותה יין מוזג – מה דינו לענין כניסה למקדש והוראת הוראה?

ג. מה נכלל ומה לא נכלל בגדר הוראת הוראה האסורה לשתוי?

א. אכל אֶכְלִים טמאים באופן שנפסל גופו – אסור להכנס למקדש, ואם עבד – אינו חייב מיתה, שהרי

מהתורה אינו טמא אלא מדרבנן (רש"י ועוד). ואולם האוכל נבלת עוף טהור או שאכל שרצים ונגע בהם

(עתוס'; חזו"א לקוטים סוף כריתות) באופן שהוא טמא מהתורה, ונכנס למקדש – חייב כרת.

השותה רביעית יין ונכנס ועבד – חייב מיתה (מיתה בידי שמים ולא כרת) ולוקה (כלשון הברייתא כאן; רמב"ם

ביא"מ א, ב, סנהדרין יט, ב).

על כניסה לבד – פטור ממיתה (תו"כ), ומכל מקום אסור הדבר. ונחלקו הרמב"ם והראב"ד

(ביא"מ א, טז) אם לוקה על כניסה ללא עבודה. (ע"ע רמב"ן בספר המצוות ל"ת עג; חדושי הגר"ח הלוי).

ב. שתה רביעית יין בן ארבעים יום לפחות, ועבד – עבודתו פסולה והוא במיתה (יין ושכר אל תשת... בבאבם

אל אהל מועד ולא תמתו). פחות מרביעית, וכן יין מגתו – באזהרה ולא במיתה (מיעטו משכר בשאין בו

כדי לשכר. וריבו מיינ לאזהרה).

שאר משקים משכרים – לתנא קמא פטור (שכר – שכר מנזיר), ולר' יהודה באזהרה, ולוקה (שכר –

לרבות שאר משקים משכרים. ויין ממעט ממיתה).

[אמר רב: אכל תמרים אל יורה. ואפשר דוקא כשאוכלם קודם סעודה ולא לאחריה. ע' כתובות י: שתי לשונות].

רבי אלעזר פוטר בין שלא שתהו כדרך שכרותו, דהיינו שהפסיק בשתייתו או נתן לתוכו מעט מים (שכר – דבר המשכר). אמר רב יהודה בר אהותאי: הלכה כר' אלעזר. ואמרו שאם שתה יותר מרביעית, אסור אפילו הטיל בו מים או שהה בשהייתו.

א. ביותר מרביעית, לדעת הרמב"ם יש בדבר חיוב מיתה כשעבד, ולהראב"ד אינו אלא באזהרה. וברביעית שמזוג במים כלשהו – מותר להורות (עש"ך י"ד רמב סקי"ט עפ"י הרמב"ם).

ב. אפילו לר' אלעזר אסור מדרבנן בכל דבר המשכר. וכן לענין הוראה (עפ"י תוס' כאן. וע' בלשון התוס' כתובות י סע"ב). והרמב"ם נקט (ביאת מקדש א, ב; ספר המצוות ל"ת עג) ששאר משקים באזהרה, כדעת רבי יהודה [ומשמע שלדעתו יתכן שר' אלעזר מודה לר' יהודה לענין שאר משקין, דלא כדעת התוס' והרמב"ן]. וכן לענין הוראה (ע"ש בהלכה ג, ובספר המצוות ל"ת עג).

ג. יין שבתוך המזון [שאינו כגון ביום טוב ובסעודת נישואין שמרבים לשתות] – כתבו פוסקים שאינו משכר (ב"ח י"ד רמב, עפ"י סמ"ק קלג).

ד. יינות שלנו, כיון שהם חלשים מן היין שבזמננו, נראה שאין אסור הוראה מעיקר הדין בשותה רביעית (תרומת הדשן מב. והובא בסמ"ע חו"מ ז סקי"א).

ע"ע עירובין סד לענין הפגת היין.

ג. אסור לשתוי להורות הוראת אסור והתר, טומאה וטהרה והלכות (שנאמרו למשה מסיני. רש"י, פי' הראב"ד לתו"כ ויקרא י), או לשום ולאמוד כגון נדרי דמים, ערכין, חרמין והקדשות.

א. לדעת התוס' (בסנהדרין מב. והובא בשו"ע חו"מ ז, ה) מותר להורות בדיני ממונות [לפי שיש עמו עוד שני דיינים שאינם שתויים, ולפי טעם זה יחיד מומחה הדין יחיד אסור. עפ"י תומים ונתייה"מ שם]. ויש חולקים (ע' פ"ת ובהגרא"א שם מרבנו יונה; שו"ת הב"ח מא). ויש שכתבו שביינות שלנו שאינם חזקים מותר (ע"ש בלבוש ובתומים).

ב. אסור להתיר נדרים כשהוא שיכור. אך אפשר שזה דוקא כשמתיר על ידי פתח, שצריך עיון וישוב הדעת (ש"ך י"ד רכח סק"ט, עפ"י הגמרא).

וכן לדרוש ברבים אסור, מפני שיש שם הוראה. ואף ללמד תלמוד אסור שגם זה בכלל הוראה, אבל משנה מותר שהרי אין מורים הלכה מתוך משנה (ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור, ולהורת... את כל החקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה).

ר' יוסי בר' יהודה מתיר אף בתלמוד. ומשמע בגמרא (עפרש"י) שלדעתו כל שכן שמותר לדרוש בפירקא, מלבד באופן שהוא חכם קבוע להוראה, שלימודו הוראה הוא (עפ"י רמב"ם ביא"מ א, ד) כגון רב שלא העמיד אמורא לדרוש ביום-טוב לאחר אכילה ושתיה אלא למחרת (כי אז מרבים בשתיה, אבל בשאר ימים אין איסור הוראה בכל היום בגלל שתיה מועטת. שו"ת הרשב"א ח"א רמז). אמר רב: הלכה כר' יוסי בר' יהודה. מבואר בגמרא שאין בכלל איסור הוראה דבר הפשוט וידוע לכל, כגון: שרץ טמא וצפרדע טהור.

א. דוקא כגון זה, שהוא דבר מבואר בפסוקי התורה (עפ"י שו"ת הרמב"ם שכד; תרומת הדשן מב), אבל לא דבר שאינו מפורש, אפילו היא הלכה ידועה (תה"ד שם). והרמ"א (י"ד רמב, יג) כתב שדין שהוא ברור בפוסקים מותר. והש"ך צדד [עפ"י תרומת הדשן ומהרי"ק] להגיה בדבריו 'ברור בפוסקים', אבל בלא"ה אסור.

ב. אעפ"י שמתיר לדרוש או ללמד תלמוד, אסור להורות כל הוראה בהלכה הגם שאינה נאמרת למעשה עכשיו (עפ"י שאלתות דרב אחאי פב; שו"ת הרמב"ם שכד).

- ג. יש לשמוע מהסוגיא במועד קטן (יד): שאם כבר נתן דעתו על הלכה ועל פסק הדבר, בין להתיר בין לאסור – מותר להורות, ואפילו מיד אחר שאכל ושתה בסעודה גדולה כיו"ט (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א רמז).
- ד. נחלקו הראשונים אם המורה כשהוא שתוי עבר ב'לאו' [אבל אינו לוקה כי אין בו מעשה. ויתכן גם משום שאין זה מפורש בכתוב], או אינו עובר אלא ב'עשה' (וע' בספר המצוות לרמב"ם ל"ת עג ובהשגות הרמב"ן שם; ספר החינוך קנב ומנ"ח). ולדברי הכל אינו במיתה כמו לענין ביאת מקדש (עפ"י תורת כהנים).

דף יד

- כג. א. אכל אדם אכילה אחת ונתחייב עליה חמשה קרבנות ויותר – כיצד?
ב. באלו אופנים מתחייב אדם שש חטאות ויותר בביאה אחת?
ג. האם האפשרויות הנזכרות קיימות גם בהנחה שאין איסור חל על איסור?
- א. טמא שאכל חלב ביום הכיפורים והיה נותר מן המוקדשין – חייב ארבע חטאות (משום אכילת קודש בטומאת הגוף; אכילת חלב; אכילת נותר; אכילה ביוהכ"פ) ואשם אחד (אשם מעילות). מדובר שאכל כזית חלב ואכל עוד כזית מאכל אחר להשלמת שיעור ככותבת, כגון שאכל כוליה בחלבה או שאר מיני מאכלים, אבל אכל כזית בלבד אינו חייב משום יוהכ"פ. ואם אותו נוסף הוא של פיגול – חייב חטאת נוספת.
- [ואולם חתיכה אחת, אי אפשר שתהא פיגול ויהא בה חיוב נותר, אלא או מבהמה אחרת או מאותה בהמה וכגון שחלק אחד ממנה עלה ע"ג המזבח ופקע פיגולו עי"כ, ולכך יכול לחול עליו איסור נותר (וע"ע בשו"ת אחיעזר ח"ב כו, ט. ואם אכל ממנה עוד כזית דם – חייב חטאת נוספת, אלא ששוב אין כאן 'אכילה אחת', שהרי אין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים].
- אם היה שבת והוציאו מרשות לרשות בפיו (ובליעתו זוהי הנחתו. תוס') – חייב חטאת משום מלאכת שבת וגם משום מלאכת יוהכ"פ – למ"ד יש עירוב והוצאה ליוהכ"פ.
- וכן הלכה, שיש איסור הוצאה ביום הכפורים (רמב"ם, תוס', רשב"א, ר"ן ועוד; או"ח תטז, ד תריא, ב. וע' שאג"א ע).
- וישנה דעת תנאים שעל חילול שבת ויוהכ"פ אינו חייב אלא אחת (ע' בחולין קא ובראשונים).
- ב. מתחייב אדם בביאה אחת משום בתו, אחותו, אשת-אחיו, אשת-אחי-אביו, אשת-איש, נדה (6 חטאות). וכן: בת-בתו / בת-אשתו / בת-בתה / בת-בנה (עתוס'), כלתו, אשת-אחיו, אשת-אחי-אביו, אשת-איש, נדה. ואם עבר אביו ונשאה, חייב עליה גם משום אשת-אב (הרי 7 חטאות). וכן: חמותו / אם-חמותו / אם-חמיו, כלתו, אשת-אחיו וכו' (7). רבי יוחנן בן נורי אומר: יכול להתחייב בנפרד משום חמותו, אם-חמותו, ואם-חמיו (הרי 9 חטאות). וחכמים חולקים כי שלשתם שם אחד להם [כדרשת ר' יוחנן: שארה הנה זמה הוא – הכתוב עשאן לכולן זמה אחת, וכן"ל לענין בת-אשתו, בת-בנה ובת-בתה. ובירושלמי יבמות יא, א דרשו באופן אחר].
- א. הלכה כחכמים. (רמב"ם איסו"ב ב, ז שגגות ד, ד).
- ב. יש אפשרות צירוף של איסור חמותו ובת-בתו ובת-בן-אשתו באשה אחת, אלא שהתנא לא נקט זאת לפי שאינו מדבר במשנה זו ב'איסור כולל' אלא ב'מוסיף' (עפ"י תוס'). וכן יש